כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת ויחי ■ ט' טבת ה'תשע"ח ■ 27.12.2017 ■ גליון מס' 459

תפוצה לכל קהילות ישראל

אומץ וחיזוק לדרכי הטוב הגבוהים

/ הרב יעקב הלוי פילבר

במסכת ברכות (כח ב) מספרת לנו הגמרא: "כשחלה רבי אליעזר נכנסו תלמידיו לבקרו" ובקשו ממנו: "למדנו אורחות חיים ונזכה בהם לחיי העולם הבא". ומבאר הראי"ה קוק (עין אי"ה שם פ"ב אות לב) שבקשת התלמידים היתה שילמדו אותם איך אפשר להיות מחוברים לחיים המעשיים, אורחות שהם בתוך החיים, ובאמצעותם 'ונזכה בהם' להגיע לחיי העולם הבא. ורבי אליעזר בתשובתו מלמדם כמה דברים ובהם: "מנעו בנכם מן ההיגיון והושיבום בין ברכי תלמידי חכמים - ובשביל כך תזכו לחיי העולם הבא". מה תשובה לבקשתם יש בדבריו של רבי אליעזר? מבאר הראי"ה: שמה שאמר להם: "מנעו בניכם מן ההגיון", כוונתו היא שלא יעסיקו את שכלם של הדור הצעיר בטל ילדותם בעניינים מופשטים שאין לחיי היום־יום עסק בהם, כמו מה שאחורי הטבע וכיוצא בזה, אלא תתנו להם מזון רוחני שיש בו גם המחשה במראה עיניים, כמו עניני ההלכות המעשיות ודרכי המידות הישרות לפי פשוטן ורוב עניני התורה המעשית. ואחד הדרכים להשיג את זה הוא: "והושיבום בין ברכי תלמידי חכמים", שהברכיים של תלמידי החכמים מציינות את התנהגות המעשית של התלמיד חכם בפועל בענייניו הארציים, כדי שהבנים יראו את תלמידי החכמים איך הם מתנהלים בחייהם המעשיים בהדרכה שכלית במידה ובמשקל, ואיך הם נותנים עת וזמן לכל חפץ. אבל אומר רבי אליעזר לתלמידיו אל תדחקו את הבנים הקטנים להיות אצל תלמידי חכמים בשעה שהם עסוקים בהתרגשות נפש עצומה בדברי מושכלות גבוהים כאשר הם נערכים לפעמים בשאיפתם אל הטוב ואור ה' יתברך, כי במפגש כזה עם תלמידי החכמים לא יוכלו הבנים הקטנים במדרגתם ההתחלתית לקנות מזה דרך טובה שיוכלו לחקות אותה במידה הממוצעת המתאימה לכלל בני האדם, על כן תדאגו להושיב את הבנים בנערותם ללמוד מתלמידי החכמים דווקא את העניינים הטפלים, שעומדים בתחתית המדרגה, ודווקא הנהגת תלמידי חכמים בחייהם המעשיים הם שנותנים לשוהים במחיצתם אומץ וחיזוק לדרכי הטוב הגבוהים, בבחינת 'גדול שימושה יותר מלימודה'. ובשביל כך, כלומר על ידי כך, תזכו לחיי העולם הבא, אף אם לפי הדמיון נראה הדבר כאילו בכך הוא מתרחק מהאושר הרוחני, אבל באמת דווקא הדרך הזו היא המקרבת אותו בדרך ה', שממנה יזכה לחיי העולם הבא.

גם ספר בראשית מושיב אותנו "בין ברכי תלמידי חכמים", והוא בבחינת דרך ארץ שקדמה לתורה. שהוא מראה לנו איך אבותינו נהגו בחיי המעשה שלהם. בפתיחתו לספרו 'אהבת חסד' מוכיח "החפץ־חיים" כי אין לך פרשה בספר בראשית שאין בה מעשה חסד: פרשת בראשית - הכנסת כלה, כמו שדרשו חז"ל: "מלמד שקלעה הקב"ה לחוה והביאה לאדם הראשון". פרשת נח - כיבוד אב, בה בני נח מחפים על קלון אביהם. פרשת לך לך - הצלתו של לוט ע"י אברהם למרות שלוט גרם זאת לעצמו כשהלך לגור בסדום, אעפ"כ התחסד אברהם עמו. פרשת וירא - כולה מלאה חסד: ביקור חולים, הכנסת אורחים, בקשת אברהם על סדום, ומכאן לומדים שצריך כל אדם להטיב לבני אדם בכל מה שיוכל. פרשת חיי שרה - הספד על שרה וקבורתה וחסד רבקה לאליעזר. פרשת ויצא - נדר יעקב לתת מעשר כספים. פרשת וישלח - קבורת דבורה מינקת רבקה וקבורת רחל. פרשת וישב - ניסיונות ההצלה של ראובן ויהודה ואי הלבנת הפנים של תמר. פרשת מקץ - לתת לאורחים צדה לדרך כאשר נהג יוסף עם אחיו. פרשת ויגש - חסד יוסף לאוכלוסיה המצרית שכלכל אותם על אף שיכול היה לקנותם לעבדים. פרשת ויחי - כיבוד אב של יוסף ליעקב: "אנכי אעשה כדברך", וכן ביקור חולים, או תמיכת יוסף באחיו: "אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם", והשכנת שלום בין האחים: "אנא שא נא פשע אחיך". ועל הפעולות הארציות הללו אמרו: "מעשה אבות סימן לבנים", והם המזכים את האדם לחיי העולם הבא.

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

זקוקים לתפילתן של הנשים
מידי בוקר, בין השעות 7 עד 8, גודשות מאות מורות ותלמידות את קווי התחבורה הציבורית, בדרכן אל בתי הספר לסוגיהם...
המשך בעמי 2

שויית חורף
יומיים לפני שאבי ז"ל נפטר, נולד לי בן בשעה טובה, וכך יצא שהברית לבני נ"י נערכה בתוך שבעת ימי האבל על אבי ז"ל...
המשך בעמי 3

האם אמירת "חסד של אמת" נחשבת "פותח פה לשטן"
בפרשתנו כתוב, ועשית עמדי חסד ואמת. (בראשית מ"ז, כ"ט) וכתב רש"י וז"ל: חסד שעושין עם המתים, הוא "חסד של אמת"...
המשך בעמי 4

סיפור לשבת

כשהרבי מהוסיאטין הסתגר בחדרו ב"ליל הסדר"
ביום ההילולא של הרה"ק רבי ישראל בן הרה"ק רבי מרדכי שרגא פייביש מהוסיאטין זי"ע. רבי מרדכי שרגא פייביש...
המשך בעמי 4

שביבים

■ אין לעכב בעל "לב נשבר"
■ תרנגולת שביטלה שידוך
■ דין תורה על קריאת שם לתינוק
■ להיוושע בזיווג
המשך בעמי 6

זקוקים לתפילתן של הנשים

/ הרה"ג רבי שמואל ברוך גנוט שליט"א

מידי בוקר, בין השעות 7 עד 8, גודשות מאות מורות ותלמידות את קווי התחבורה הציבורית, בדרכן אל בתי הספר לסוגיהם. נשים ונערות רבות נוהגות להתפלל תפילת שחרית במהלך הנסיעה לעבודתן וללימודיהן, כשגם את תפילת "שמונה-עשרה" הן מתפללות בישיבה ולא בעמידה. האם מדובר בתופעה הנכונה לפי ההלכה?

השולחן ערוך (צח, ד) כותב שמכיוון שהתפילה היא במקום קורבן, לכן עומדים ב"שמונה-עשרה", שכן, קורבן נקרב בעמידה. המשנה ברורה מוסיף שעלינו לעמוד גם כדי שנתפלל באימה וביראה. ואמנם יהודי שאינו יכול להתפלל בעמידה, כמו חולה ותשוש, יכול להתפלל בישיבה, וראוי שיעמוד לפחות בשעת הכריעות ושלש הפסיעות שבסיום "שמונה-עשרה". דין דומה נאמר גם לגבי הרוכבים על חמור, שיכולים להמשיך ולרכב עליו ולהתפלל בישיבה. ויש הסוברים שעליו לעצור בברכה ראשונה של "שמונה-עשרה".

כתבו הפוסקים שדין זה אינו שייך לנוסע באוטובוס, משום שהמהלך והרוכב אינו יכול לכוון בתפילתו כראוי, ולכן עליו לעצור. אך כאשר הנוסע יושב בבטחה באוטובוס והנהג הוא זה שמסיעו למקום מבטחים, אין כל חסרון בכוונה רק משום שהמתפלל יושב ברכב, הנע ממקום למקום.

נפסק בהלכה שהנוסע במכונית ובאפשרותו לעצור להתפלל "שמונה-עשרה", יעשה כן. אך אם נוסע באוטובוס ציבורי, או שהירידה מהאוטובוס תגרום להפרעה בכוונת התפילה, לסכנה וכדו', מותר לו להתפלל ברכב. אם יתאפשר הדבר יעמוד ב"שמונה-עשרה" או לפחות בברכת אבות ובמקומות שצריכים לפסוע ג' פסיעות בסוף התפילה. אך כשאינו יכול לעמוד, יכול להתפלל גם בישיבה (שו"ע ומשנ"ב צד, ד). ודעת מו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א שמותר לנוסע לרדת בתחנה, למרות שהוא באמצע "שמונה-עשרה", וכפי שמותר להתפלל בהליכה, כדי שלא יוטרד אם יצטרך לעמוד ולא יוכל לכוון, וא"כ הוא הדין כאן.

ואמנם אין לצאת לכתחילה לנסיעה, כשיודע שיאלץ להתפלל בישיבה, (עיין משנ"ב פט, מב). ולדעת שו"ע הרב (צד, ה) אין חיוב להמתין עד שיגיע למחוז חפצו ושם יתפלל כראוי, מפני שכבר התחייב בתפילה והוא בדרך. והוסיף: "ומ"מ כדי לקיים המצוה מן המובחר, נכון הוא שימתין עד שיגיע למחוז חפצו להתפלל שם מעומד, אם ידוע לו שיהיה לו שם מקום מיוחד שלא יבלבלוהו בני הבית ואין בזה משום אין מחמיצים את המצות וזריזים מקדימין למצוה, כיון שמתכוין כדי לקיים מצוה מן המובחר".

מסקנת המשנה ברורה כדברי רוב הפוסקים שאשה חייבת ב"שמונה-עשרה" של שחרית ומנחה, וכפשטות דעת השולחן ערוך. אמנם ה"משנה ברורה" עצמו הורה לרעייתו, וכפי שמעיד בנו רבי אריה לייב כך: "אמי ז"ל כמעט לא התפללה כל זמן שלא יצאנו מתחת ידיה, באומרה לי כי אבי פוטרה מזה, משום שהיא טרודה בגידול בניה". וכך מובא בשם מרן הגר"י קמינצקי זצ"ל שאשה המטופלת בילדים קטנים יש לה דין של משמש חולה שפטור מתפילה. וכ"כ במועדים וזמנים וכ"כ בשו"ת מחזה אליהו בשם מרן החזו"א זצ"ל. אך הביא מפי הגר"ח קניבסקי שליט"א, שמרן החזו"א אמר לו שנשים חייבות ב"שמונה-עשרה". וכמובן שאם האשה יכולה למצוא מספר רגעי פנאי ולהתפלל שחרית ומנחה, עליה לעשות כן.

לדעת המגן אברהם שאשה פטורה מ"שמונה-עשרה", ביכולתה לשבת ב"שמונה-עשרה", שהרי אינה מחויבת כלל בתפילה זו וכל כוונתה לבקש בקשה עם שבח לפניה ולאחריה, ויכולה לעשות זאת בישיבה. אולם לפי הדעות שאשה חייבת בתפילה כאנשים, דינה יהיה כאנשים שאין להם להתפלל כך לכתחילה. ולפי הסוברים שהמטופלת בילדיה פטורה מתפילה (אפשר מדין "עוסק במצוה פטור מן המצוה"), א"כ כשעסוקה בילדיה בביתה אכן פטורה מתפילה וכשנוסעת אח"כ באוטובוס ואין עיתותיה בידיה, מחמת מצוות גידול ילדיה, יכולה להתפלל בישיבה. אולם כשיכולה היא להתפלל בביתה ומזידה בכך שמחליטה להתפלל בדרך בישיבה, ראוי להניעה ממעשיה. וכן מובא בשם מרן הגרש"ז אוירבך זצ"ל ש"כשאפשר בענין אחר אין להתיר, והיה רבנו זצ"ל מתרעם על מה שנשים מתפללות "שמונה-עשרה" בשחרית בישיבה באוטובוס, כדי שלא לאחר ללימודים וכדומה". ומהגר"מ גרוס שליט"א שמעתי, שנשים שאינן יכולות להתפלל קודם נסיעתם לעבודה וכדו', יכולות להתפלל בישיבה, ובלבד שלא יפשעו ויכוונו את זמן תפילתן לזמן הנסיעה.

מה חשוב כל כך בתפילת הנשים?

כי תורתם, יראתם, מעלתם, מידותיהם וכל אורח חייהם של ילדינו, תלויים גם בתפילתן של האמהות. דורות של סבתות ואמהות הרטיבו בדמעותיהן את סידור 'קרבן מנחה' הישן. הן התפללו, בדמעות חמות, מכל הלב, כדי שהילדים יעלו במעלות התורה. הן התפללו, כתפילת חנה, על הצלחת הצאצאים, שיצעדו כולם בדרך ישראל סבא, שיאירו במעשיהם ושיגדלו לתפארת, ברוח ובגשם, בבריאות ובשמחה. כאשר יהודי שב בתשובה שלמה, מתנתק מדרך אביו שסר מן הדרך, אמרו גדולנו שבודאי תפילתה ודמעותיה של הסבתא פעלה רבות בשמים, ואם הבן נאבד, הרי הנכד שב הביתה, לדרך התורה, בזכות אותן הדמעות.

לכן אנא, נשים ובנות, אל תרפו. התפללו על הדור הצעיר, המשיכו להעתיר ל"**וְזַכֵּנוּ לְגַדֵּל בָּנִים וּבְנֵי בָנִים חֲכָמִים וּנְבוֹנִים. אוֹהֲבֵי ה' יִרְאֵי אֱלֹקִים, אַנְשֵׁי אֱמֶת, זֶרַע קֹדֶשׁ בַּה' דְּבֵקִים, וּמְאִירִים אֶת הָעוֹלָם בַּתּוֹרָה** וּבְמַעֲשִׂים טוֹבִים וּבְכָל מְלָאכֶת עֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא".

שו"ת חורף הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שאלה: יומיים לפני שאבי ז"ל נפטר, נולד לי בן בשעה טובה, וכך יצא שהברית לבני נ"י נערכה בתוך שבעת ימי האבל על אבי ז"ל.

הברית והסעודה נערכו בבית האבל כנדרש על פי ההלכה, ובמהלך הסעודה העלו הדרשנים את העניין הגדול שיש בברית בתוך ימי האבלות על פי מה שמבואר בחז"ל שאם נולד בן זכר - נרפאת כל המשפחה.

שאלתי מחולקת לשתיים: א) האם אכן במקרה זה שייך לציין לדברי חז"ל אלו? הרי הלידה הייתה קודם הפטירה ורק הברית עצמה הייתה בתוך האבלות, והרי חז"ל אומרים 'נולד בן זכר' ואם כן במקרה שלנו זה לא שייך? ב) מה המשמעות למאמר חז"ל זה? האם יש לו משמעות הלכתית, או דברי נחמה גרידא, ומהו הביאור בכך שלידה של בן זכר מרפאה את המשפחה?

תשובה:

אתחיל בשאלתך השנייה וארחיב מעט בעניין זה:
השולחן ערוך כותב[א] על פי התלמוד ירושלמי[ב] שבתקופת האבלות (עד סיום שנת האבל) מידת הדין מתוחה כנגד אותה משפחה, ולמה הדבר דומה? לכיפה של אבנים שאם נטלת אבן אחת הרי גם שאר האבנים בסכנת נפילה, כך גם המשפחה דומה לחומת אבנים שאם ניטלה אבן אחת, גם שאר המשפחה נמצאת בסכנה. וסיים השולחן ערוך 'ואם נולד בן זכר נרפאת כל המשפחה' והביאור הוא כהמשך למשל המוזכר שעל ידי לידת הבן מתמלא החלל שנפער עם פטירת המנוח ובכך מסתלק חשש ההתמוטטות[ג].

המצודת דוד[ד] מבאר על פי זה מה שמסופר בספר 'שמואל'[ה] שכאשר סיפרו לעלי את הבשורות הלא טובות מהמערכה שארון האלוקים נפל בשבי ושני בניו מתו, כלתו של עלי - אשת פנחס, כרעה ללדת, ואחרי שילדה נאמר לה 'אל תיראי כי בן ילדת' ומפרש המצודת דוד על פי הנ"ל שזו הייתה כוונתם לומר לה שאין לה יותר לחשוש ממידת הדין המתוחה על המשפחה מאחר שילדה בן ובלידת הבן נרפאה המשפחה.

הט"ז[ו] מבאר על פי מאמר חז"ל זה את מה שמבואר בשולחן ערוך בהלכות שבת שאם מנחם אבלים בשבת יאמר לו 'שבת היא מלנחם ורפואה קרובה לבוא ורחמיו מרובים' שלכאורה נוסח זה מתאים לביקור חולים ולא לניחום אבלים שמה שייך רפואה בבית האבל אחר שהנפטר נלקח לבית עולמו? אלא שהכוונה לאחל שאותה משפחה תראה רפואה ממידת הדין המתוחה עליה וכשם שמצאנו לשון רפואה בלידת בן זכר בתוך תקופת האבל.

בשו"ת 'שיח יצחק'[ז] רצה לחדש שבאופן שאכן נולד בן זכר במשפחה אם כן כבר יוכל האבל שנמצא בתקופת האבל לשמש כחזן בימים נוראים ואף על פי שמבואר בהלכה שאבל לא עולה חזן בימים נוראים (ובני עדות המזרח לא נוהגים כך) זהו משום מידת הדין המתוחה על האבל ולכן אין זה מומלץ שהוא ישמש כשלוחם של הציבור בימי הדין, אבל אם נולד בן זכר שכבר נרפאה המשפחה שוב אין מידת הדין מתוחה וממילא יכול לשמש כחזן, אמנם לא מסיק כן להלכה למעשה עיין שם.

בספר 'ילקוט יוסף'[ח] כותב בשם אביו מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל שאף על פי שמבואר בהלכה שלא שואלים בשלומו של האבל כל י"ב חודש משום שאינו שרוי בשלום, מכל מקום לאחר לידת בן זכר בתוך המשפחה כבר אפשר לדרוש בשלום האבל, ועיין שם בהערות שמרן הרב עובדיה זצ"ל אמר חידוש זה לגאון הרב שלמה זלמן אוירבך זצ"ל בעת שהגרש"ז בא לנחמו כשישב שבעה על אביו ז"ל והגרש"ז לא הסכים עמו בזה, וכן מביא מהרה"ג שריה דבילצקי שליט"א ששלל חידוש זה בהחלט, אמנם הגר"ע יוסף זצ"ל בכל זאת נקט כך מאחר שאם הבית יוסף מביא דברים אלו בשולחן ערוך בהכרח שיש להם משמעות הלכתית ואינם רק דברי נחמה.

ומעתה לשאלתך הראשונה: לפי המבואר לעיל לכאורה אכן לא שייך מאמר חז"ל זה אלא בלידה בתוך ימי האבלות שהרי כך הוא לשון חז"ל 'נולד בן זכר' וכמו כן לפי המשל המוזכר לעיל אם הלידה התרחשה לפני הפטירה אם כן החלל נפער לאחר מכן ושוב לא התמלא ובהכרח שרק לידה שאחר הפטירה נחשבת, ומה יועיל שהברית נערכת בתוך ימי האבל? אמנם מדברי המהרש"ל בתשובה[ט] מבואר שההכנסה לברית היא הלידה עיין שם בדבריו וצ"ע.

א - יו"ד סימן שצ"ד סעיף ד'.
ב - מועד קטן פרק ג' הלכה ז'.
ג - יפה מראה סוף מסכת מועד קטן.
ד - שמואל א' פרק ד' פסוק כ'.
ה - שמואל א' פרק ד'.
ו - או"ח סימן רפ"ז.
ז - סימן רס"ה.
ח - הלכות אבלות סימן כ"ג סעיף י"ד (עמ' ת"כ)
ט - סימן ע' ועיין עוד ביפה מראה סוף מסכת מועד קטן.

האם אמירת "חסד של אמת" נחשבת "פותח פה לשטן"

/ הרה"ג גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

בפרשתנו כתוב, ועשית עמדי חסד ואמת. (בראשית מ"ז, כ"ט) וכתב רש"י וז"ל: חסד שעושין עם המתים, הוא "חסד של אמת", שאינו מצפה לתשלום גמול. עכ"ל.

והסתפקתי, האם מותר אדם לומר לחבירו בלשון "תעשה עמי חסד של אמת", או שנקרא פותח פה לשטן, ואמרו חז"ל (ברכות דף י"ט ע"א) לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן, [וכן נפסק בשו"ע יור"ד סימן שע"ו סעיף ב'], והלשון "חסד של אמת", זהו חסד שעושין עם המתים רח"ל, וכנ"ל?

א הגאון רבי ברוך ראובן שלמה שלזינגר זצ"ל (בעל "ברכת ראובן שלמה"), כתב לי, וז"ל, מעיקר הדין מותר, שהרי הרא"ם כתב בפרשת ויחי דאין כוונת רש"י לומר שאין חסד של אמת אלא רק החסד שעושין עם המתים, שהרי אליעזר עבד אברהם אמר ללבן ובתואל, ועתה אם ישכם עושים "חסד ואמת" את אדוני, אע"פ שאברהם היה קיים, וכן המרגלים אמרו לרחב ועשינו עמך "חסד ואמת", משום דכל חסד שאינו מצפה לתשלום גמול, אפילו הוא חי נקרא חסד של אמת. ורש"י רק בא לפרש דאע"ג דיעקב נתן ליוסף שכם אחד על אחיו, מכל מקום ביקש ממנו שיעשה זאת בתור חסד של אמת, שלא היה עכשיו בדעתו לתת לו שכם אחד על אחיו, ע"ש, וע"ע באוה"ח. וגם הגור אריה שמפריך דברי הרא"ם, כתב גם כן דשייך לומר "חסד ואמת" בכל דבר, כי כל חסד נקרא אמת שכך ראוי לעשות, ורש"י בא לפרש הלא קבורה נקרא גמילות חסדים, ע"ש דבריו.

אולם כיון דהורגל בפי העולם ד"חסד של אמת" שייך במת, וכל מצווה צוואה משתמש בלשון זה, לכן עדיף לקיים מהיות טוב ולומר "חסד ואמת" כמו שאמר אליעזר. עכ"ל.

[ואע"ג שגם יעקב אמר ליוסף בלשון "חסד ואמת", ולא בלשון "חסד של אמת", כוונת הרב שלזינגר זצ"ל, שעתה בפי העולם הורגל שרק הלשון "חסד של אמת", (כלשון רש"י הנ"ל) נקרא חסד שעושין עם המתים, אבל הלשון "חסד ואמת" אמר גם אליעזר, ועוד, ולכן מהיות טוב, עדיף לומר בלשון "חסד ואמת", ודו"ק]

ב הגאון רבי ברוך דדון שליט"א, מח"ס "גם ברוך יהיה", כתב לי וז"ל: הנלענ"ד דמותר, כי לשון זו משתמעת גם ללשון אחרת, ולאו דווקא ללשון מיתה ח"ו, וכבר השתמש בלשון זאת משה רבינו, בתחנוניו על עם ישראל לפני ה' ואמר "ורב חסד ואמת", וכן דוד המלך, הזכיר לשון זאת, פעמים רבות בתהילים כדוגמת, "חסד ואמת יקדמו פניך", וכן "חסד ואמת נפגשו", וכן רבות. ועל כן אין בזה משום פתיחת פה לשטן. עכ"ל.

ואגב, בקובץ "ייתד המאיר", גליון חשון תשע"ג (עמודים 31-38) האריך הג"ר נהוראי יוסף אוחנה שליט"א, בענין על הלכות פתיחת פה לשטן, ע"ש נפלאות.

■

סיפור לשבת

כשהרבי מהוסיאטין הסתגר בחדרו ב"ליל הסדר"

ביום ההילולא של הרה"ק רבי ישראל בן הרה"ק רבי מרדכי שרגא פייביש מהוסייאטין זי"ע. רבי מרדכי שרגא פייביש היה בנו הצעיר והשישי של הרה"ק מרוז'ין זי"ע, והעיד עליו כ"ק אביו שהוא כנגד סדר 'טהרות'), הטעים הרה"ג רבי מנשה ישראל רייזמאן שליט"א בשיעורו היומי, שאכן הנכד,רבי ישראל מהוסייאטין [הקרוי על שם סבו] זי"ע, "ייסד את מוסדות טהרת המשפחה בא"י, והרבה טהרה מדן ועד באר שבע, כנודע פעולותיהן הכבירות עד היום הזה". רבי ישראל גר ברחוב ביאליק בתל אביב. האריך ימים ונסתלק בשנת תש"ט בהיותו בן צ"א.

הגרמ"י רייזמאן שליט"א סיפר מעשה נורא מהרה"ק מהוסיאטן זי"ע, שאירע בעת שעלה הגאון מטשעבין זי"ע לארץ ישראל, לאחר שגלה כמה גלויות בסיביר ובבוכרה וכו',

המשך בעמוד הבא...

ולא היה לו בא"י מכר או קרוב שיעסקו בצרכיו. האדמו"ר מהוסיאטין זי"ע, כבר גר בא"י כמה שנים . הוא קרא לאחד מחסידי פולין ממקורביו, שהיה גר בתל אביב, וסיפר לו שהנה עתה הגיע לארץ ישראל מפולין גאון בתוה"ק 'אבער א גדול', והוא חסר כל, והנה מתקרב חג הפסח וצריך לקנות לו דירה, ויש כבר סכום ניכר בידיו לצורך רכישת הדירה אלא שחסר לו שש מאות לירות, שזה היה סכום עצום באותם הימים. ואמר האדמו"ר לחסיד אתן לך רשימה של שישה אנשים בעלי יכולת, שכל אחד מהם יתן מאה לירות, וכך יתאסף כל הסכום שחסר לקניית הדירה לכבוד הגאון מטשעבין זי"ע. החסיד הלך לששת האנשים שצווינו על ידי האדמו"ר. חמשה מהם נתנו מיד כל אחד מאה לירות כמבוקש, אך אחד מהם אמר אל השליח, תאמר לרבי ישראל, שיואיל בטובו שלא לשלוח אלי שליחויות כאלה, ולא יחייב אותי לדברים כאלה, יש לי את הצדקות שאני נותן, ויש אצלי 'סדרי קדימה' למי לתת, ואיני רואה ענין דחוף להשתתף בקניית דירה להגאון מטשעבין.

החסיד חזר לבית האדמו"ר וסיפר לו שחמשה מהם נתנו, והשישי בלי שנקב בשמו, לא אבה לתת, ואמר שיש לו 'סדרי עדיפויות'. רבי ישראל הודה לאותו השליח, ופטרו לשלום. והנה מנהגו של הרה"ק מהוסיאטין היה, שלפני עריכת שולחן הסדר היה נועל עצמו בחדרו לאיזה זמן ואח"כ היה יוצא. כנודע שתמיד היה דרכו בהצנע ובהסתגרות. כמו שסיפר הגבאי [אחד ממקובלי ירושלים שבאותו הדור, אביו של הצדיק הנסתר רבי יאסעלע וואלטוך], שהיה האדמו"ר נותן לו מפתחות הבית, וציוה עליו לנעול מבחוץ, ושלא יתן לאיש להיכנס לביתו, 'אפילו לא למלאך' לא יתן להיכנס פנימה. באותה שנה נכנס הרבי לחדרו לאחר תפילת ערבית לפני עריכת ליל הסדר, והנה התחיל להשתהות יותר מהרגלו. עברה רבע שעה וחצי שעה יותר מהזמן הרגיל, ואף אחד לא העז לדפוק על דלת חדרו לומר שהשעה מאוחרת. לאחר זמן מה באו שתי נשים בוכיות לביתו והתחננו שהם מוכרחות להיכנס אל הרבי בדחיפות. כשמנעו בעדם, הפציר בבכיות רבות להיכנס, וסיפרו שהן, אימא וכלה, הכינו כל הבית לכבוד פסח, ובערב פסח הכינו השולחן והקערה וההסבה כנהוג, אך בבוא הבעל והאבא לביתו לאחר תפילת ערבית, תפס אותו רוח שיגעון והחל מהפך השולחן וזורק כל הכלים, וצועק בקולות משונים, ואין הן יודעות מה לעשות. בצר להן, ברחו מהבית לבית הרבי מהוסיאטין שיפעל להם ישועה. כששמעו המשמשים בקודש את סיפורן, דפקו על דלת חדרו של הרבי, והתחילו לספר את סיפורן. תיכף השיב להם הרבי: 'מה עלה על דעתו, שהגאון מטשעבין לא יוכל לשבת בביתו בליל הסדר, וגם אני לא אוכל לשבת בביתי בליל הסדר, ואילו הוא כן יוכל לשבת בביתו בליל הסדר? המה שמעו כן תמהו, לא הבינו מה הקשר בין השיגעון של האיש לביתו של הגאון מטשעבין. והרבי הסביר להם שהוא שלח אליו שליחות לסייע במאה לירות עבור דירת הגאון מטשעבין, והוא אמר שיש לו סדרי קדימה שלו ואינו רוצה לתת. תיכף הבטיחו שתי הנשים שמיד במוצאי יום טוב יביאו לפני הרבי את המאה לירות. ענה הרבי ואמר, חזרו לביתכן, הכל מסודר כבר. וכך הוה, בבואם לביתן מצאו את ראש המשפחה יושב, והשולחן מסודר כמו שהיה, ואילו הוא בעצמו אינו יודע מה שנעשה איתו בשעה שחלפה... א אמת'ע בעל שם'סקער מעשה.

רבי ישראל מהוסיאטין לא נהג לומר תורה בעריכת השולחן, כמנהג אביו, מלבד ביום הראשון לתחילת הנהגתו באדמו"רות בשנת תרנ"ד לאחר הסתלקות אביו, אז אמר תורה ברבים. ואמר שלאחר חטא עץ הדעת כתוב 'ויעש להם חגורות' לפני החטא לא היו צריכים לחגור חגורות, ואי' ברמב"ן 'ולא יתבוששו' היינו שקודם החטא לא היה תערובת טוב ורע, וכל העניינים הגשמיים היה כמו תפילין ואתרוג ולא היה להם במה להתבייש, רק לאחר החטא צריך חציצה בין חלק העליון לחלק התחתון שלא יהיה לבו רואה את הערוה. כל זה הוא כתוצאה מחטא עץ הדעת, שנדמה כאילו הערוה יש בה חרפה, לפני החטא היה הכל כולו קודש להשם. לכן נהגו דווקא שלא ללכת עם חגורה. והאבה"ק שתיקנו החטא בשלימות נאמר בהם לשונות נוראים שרש"י אומר 'והלא קל שבקלים אינו אומר כן, אלא שכוונתם לשם שמים להעמיד תולדות', כשאדם מתנהג בלתי לה' לבדו יכול לדבר כך. אך לאחר חטא עץ הדעת לא כל אחד הוא בדרגה כזאת, וכמ"ש בגמ' יבמות 'אטו כו"ע יעקב אבינו' לגבי קדושת הברית, כי יעקב זכה לומר 'כחי וראשית אוני' ממילא יכול לומר הבה את וכו', כי כל כונתו לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה. ואי' בספר סור מרע ועשה טוב, שמיום שחטא אדם הראשון אי אפשר בלי תערובת יצר הרע, מלבד בקדושת יעקב אבינו ע"ה, וכמ"ש בספה"ק דרך פקודיך שלכן לא תקנו ברכה בזה. והנה ידוע שיש שני מנהגי צדיקים אם לבוא לעריכת השולחן עם חגורת הגארטל או בלי חגורת הגארטל, ואמר רבי ישראל מאוסיאטין ע"פ דברי הגמ' 'מאימתי התחלת סעודה משיתיר חגורה' היינו, מאימתי יכול רבי להתחיל לערוך שולחן טהור, משיתיר חגורה, שכבר יבוא למדרגה בקדושה וטהרה שכבר אינו צריך חגורה לחצוץ בין לבו לערוה, כי אכילה שתיה ותורה ותפילה הכל אחד, אזי יכול לשבת לפני החסידים לערוך השולחן הטהור. מי שעדיין יש לו טעם בלאקשן קוגל וקארטאפל קוגל, הרי הוא צריך חגורה גדולה להפסיק בין לבו לערוה, ואינו יכול לערוך שולחן טהור...

ידוע שכ"ק מהר"א מבעלזא זי"ע היה מודד ושוקל כל מלה היוצאת מפיו הטהור, והוא היה מכנה את הרה"ק מהוסיאטין בשם 'רבי' סתם, מ'גייט צום רבי'ן... הם חיו בשכנות בתל אביב.

לפני הסתלקותו כתב האוסיאטינער בצוואה, שיוליכוהו להיקבר בירושלים 'ואם לא יוכלו יקברוהו בצפת או בטבריה', ולא הבינו מה הכוונה 'אם לא יוכלו', בסופו של דבר נפטר בערב שבת, והדרך לצפת היתה ארוכה מדי, והטמינוהו בטבריה ממש לפני כניסת השבת, וגם היה גילוי דעת שהוא מעדיף טבריה יותר מצפת. בהיותו בטבריה בחלקת תלמידי בעש"ט, שאל את מלוויו האם יודעים היכן נטמנה זקנתו, אשתו שלהרה"ק רבי אברהם המלאך זי"ע שבעלה נפטר בצעירותה וביקש ממנה שלא תנשא לאיש אחר לאחר מותו, ועלתה לארץ ישראל. ואמרו לו זקני טבריה שכהיום אין יודעים, אך פעם היו יודעים, והוסיפו שיש אומרים שלא נקברה כאן בטבריה אלא בצפת. אמר הרה"ק מהוסיאטן 'לא, כאן בטבריה'. מזה הדיבור הבינו החסידים שהוא מעדיף להיטמן בטבריה ולא בצפת. [על אדמו"רי הוסיאטין זי"ע ניתן לקרוא בספרו הנפלא של הרב מאיר צבי גרוזמן שליט"א "אמרו צדיק"]

שביבים / שאול שיף

אין לעכב בעל "לב נשבר"

אל הרה"ק רבי מרדכי שלמה מבאיאן זי"ע ניגש בערב יום הכיפורים סמוך ל"כל נדרי" איש אשר היה ידוע כמאריך בשיחה [בלשון נקיה, וכפי הנקרא בפי הבריות נודניק גדול, פגע רע], הלה דיבר ודיבר ודיבר, והרה"ק ישב והקשיב לקולו. כאשר סוף סוף הלך לו, שאלו בני הבית את הרבי, וכי לא מצא לו זמן לדבר את שטויותיו אלא בעיוה"כ ברגע האחרון... ענה להם הרבי בדברי הרמב"ן באגרתו בתוספת הסבר : תתנהג תמיד לדבר כל דבריך בנחת לכל אדם ובכל עת... לדבר כל דבריך בנחת לכל אדם אפילו עם פגע כזה, ובכל עת - אפילו בעיוה"כ לעת ערב ...

ומעניין לעניין באותו עניין: מנהגו של הרה"ק משינאווא זי"ע היה שלא להפסיק כלל בדיבור באמצע אמירת שניים מקרא ואחד תרגום והקפיד על כך ביותר, ולא היה מדבר כהוא זה אפילו לדברים הצריכים לו. פעם אחת ניגש אליו יהודי בעל לב נשבר וקשה יום - ובאותה עת עמד הרה"ק בסיום הפרשה ממש, ולא נותרו לו אלא כמה פסוקים. היהודי הלז שאל מעמו משהו והרה"ק הפסיק תיכף והשיבו במאור פנים ובחביבות. לאחר שהלך האיש, נגשו אליו המקורבים ושאלוהו, רבנו, עד כאן. הרי היה הרבי יכול לבקש ממנו שימתין כמה רגעים וכבר היית מסיים את הפרשה, אך הרה"ק לא הבין כלל את דברם ואמר להם: אין לעכב את בעל ה'לב נשבר' אפילו לרגע קט...

תרנגולת שביטלה שידוך

הרבי ר' העשיל, התארס עם בת נגיד גדול, וכשהגיע לשבת של עליה לתורה, דאגו שתהיה לו דירה שישהה בה והיא סמוך לבית המחותן. ביום שישי הביט הרבי ר' השל מהחלון, וראה שבבית מחותנו הכינו עיסה גדולה כדי לעשות ממנה אטריות והניחוה להתייבש כדי שיוכלו אח"כ לחתכה לפרוסות דקות, כדרך שעושים אטריות. בעודו מתבונן בנעשה, עלתה תרנגולת על העיסה השטוחה וניקרה מהעיסה, וכשראתה זאת הכלה, ניגשה אל התרנגולת וזרקה אותה בחמת זעם והטיחה אותה בכותל. כיוון שראה רבי העשיל מעשה זה, אמר בליבו, וכי אני אתחתן עם אחת שיש בליבה אכזריות כה רבה, לא! זה בלתי אפשרי, אבל לבזותה ברבים ועוד ממש בשבת של עליה לתורה, גם זה בלתי אפשרי. חכך בדעתו ואמר, א"כ עדיף שהם ישלחו אותי, ובלבד שלא אפגע בה. ומה עשה? הלך לבית הכנסת וראה שיש שם ציבור לומדים, ועשה עצמו כאילו הוא רוצה לגנוב את הכסף שיש בקופת הצדקה ומשראו זאת יושבי בית המדרש, צעקו בקול גדול, תפסוהו! גנב הוא! ומיד נתפרסם בעיר שתפסו גנב בבית הכנסת שרצה לגנוב מהקופה של צדקה. ומשנלכד, התברר שזהו החתן של הנגיד שבשבת הזאת יש לו עליה לתורה, ואם כן צריך להציל את הנגיד שלא יפול בפך עם חתן גנב, ותיכף הלכו וסיפרו לו זאת המעשה, וכמובן שביטלו את השידוך, כרצון הצדיק הרבי ר' העשיל. לאחר מכן שאלו אביו מה קרה? הרי יודע אני שאינך גנב, וא"כ מדוע העלילו עליך עלילה כזאת? עמד רבי העשיל וסיפר לאביו את מה שראה, שהכלה זרקה בחמת זעם ובאכזריות מרובה את התרנגולת מעל הבצק של האטריות, ואם כן אין הכלה הזאת ראויה להתחתן עמה, אבל לא רציתי לבזותה ואמרתי בליבי, שעדיף שהם יבטלו את השידוך מאשר שאני אבטלו וע"ז אפגע בנערה הזאת ותתבייש בגללי. כך אנשי התורה במידותיהם הטובות מתנהגים בעת המבחן.

[לב שלום]

דין תורה על קריאת שם לתינוק

דין תורה התנהל בביתו של רבי שלמה זלמן אויירבך זצ"ל בין בני זוג אודות בחירת שם לרך שנולד להם. האב רצה לקרוא על שם אביו, אשר נפטר כמה חודשים קודם לכן, ואילו האם התנגדה לכך נחרצות, מאחר שבבניין שבו התגוררו, נפטר לפני תקופה קצרה ילד הנושא את השם הזה, והיא חוששת שמא בקריאת שם כזה יש סימן רע. "מה פתאום?" - התקומם הבעל למשמע דבריה - "כיבוד אב דוחה כל מיני חששות שאין בהם ממש". אולם היא בשלה, חוששת היא, ואינה מסוגלת להעלות על דעתה להשתמש בשם זה. הרהר רבי שלמה זלמן אויירבך בנדון, ולאחר מכן פסק שאין לקרוא לילד בשם זה. "אולם לא משום חששות האם", הוסיף מיד, "אלא משום שהפלגתי כמה שנים קדימה, וחשבתי מה יהיה כאשר ילד זה יגדל ויצא לשחק, ואמו תקרא לו מן החלון 'יענקל'ה בוא הביתה', והשכנה, אשר תשמע את קריאותיה, תתחיל לבכות, כשהיא נזכרת בבנה אהובה, מחמל נפשה, יענקל'ה... אשר כבר כמה שנים טמון בבית מועד לכל חי... ואיך אפשר לקרוא בשם שיסב כל כך הרבה צער?!" וכששמע זאת מרן רבי חיים קנייבסקי שליט"א, זלגו עיניו דמעות... (כל הנ"ל מליקוטים וסיפורים נפלאים).

להיוושע בזיווג

כתב ב"אם למקרא" לר' אליהו ן' אמוזג, דברים חי, ז: במרוקו מותירים את מנורת החנוכה במקומה על פתילותיה ושיירי שמנה, 7 ימים אחר חנוכה. ומבעירים אותם במדורה מיוחדת, ואמי ע"ה למדתני לרקוד עליה. ובג'רבא יעצו לנערה שלא מצאה עדיין את זיווגה לדלג על המדורה כסגולה להיוושע בזיווג הגון.

["דבר בעתו"]

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדואייל: besod@013net.net

עיצוב ובריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il